

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE DE TOATE	7
MEȘTERUL MANOLE NU NE-A ÎNVĂȚAT GREȘIT.	
ORICE AI FACE, EXISTĂ O BUCATĂ DIN TINE ÎNGROPATĂ ACOLO	11
cu Andreea Anton	
ARHITECTURA, ÎNTRE ȘANTIERE	
FĂRĂ SFÂRȘIT ȘI TEORIA FRACTALILOR	23
cu Ancuța Bălan	
BUCUREȘTIUL – UN PROIECT CARE NU SE MAI TERMINĂ	29
cu Loreta Budin	
CEL MAI MARE PROIECT DE ARHITECTURĂ	
DE DUPĂ REVOLUȚIE AR FI TREBUIT SĂ FIE BUCUREȘTI 2000,	
CARE ÎNSEMNA „RESCRIEREA“ ÎNTREGII ZONE DEMOLATE	
ÎN BUCUREȘTI DE REGIMUL COMUNIST	35
Revista CAPITAL	
OPACITĂȚI ȘI TRANSPARENȚE	
(SAU: CE ASCUNDE DISCURSUL DESPRE FAȚADE?)	41
cu Raluca Olga Dumitru	
ÎN CIUDA DEZVRĂJIRII LUMII,	
EXISTĂ INTERES PENTRU ARHITECTURA SACRĂ	49
cu Ionela Gavril	
PROIECTUL PERFORMING PLACES, LA CARE COLABOREZI	
CU BRITISH COUNCIL. PROIECTUL VIZEAZĂ REINTEGRAREA	
CARTIERULUI VECHI ÎN CIRCUITUL ARTISTIC	65
cu Andrei Gorzo	
AM CÂȘTIGAT UN CONCURS IMPORTANT,	
INDIFERENT DACĂ LE PLACE UNORA SAU NU	71
REVISTA IGLOO	
AM FOST PLECAT LA BURSE. SOȚIA MEA, ÎN AFRICA, 10 ANI.	
DE CORONAVIRUS, AVEM EXPERIENȚA VIEȚII. STĂM ÎMPREUNĂ.	
NOI ȘI BONNIE.	83
cu Eugen Istodor	

CATEDRALA NEAMULUI NU VA FI UN LĂCAȘ DE CULT ORTODOX TRADIȚIONAL / CEI TINERI PLEACĂ DINTR-O ȚARĂ CĂZUTĂ	89
cu Eugen Istodor	
DESPRE ÎNVĂȚARE ÎN ARHITECTURĂ	99
cu arh. Ionuț Mândrișcanu	
MODERNIZARE ÎN SENSUL STILISTIC AL CUVÂNTULUI GĂSIM ÎN ANII '30, CÂND REGELE CAROL AL II-LEA A RETRASAT TOT CENTRUL ORAȘULUI	105
cu Cezara Miclea	
CE SUNT ȘI CARE SUNT MARILE EDIFICII ÎN SENS RELIGIOS ALE MARII UNIRI?	111
cu Cristian Pătrășconiu	
BRÂNCOVEANU: PREDANIA CONTINUĂ	123
cu Simona Popescu	
SUNT UN ARHITECT-POET SAU UN POET-ARHITECT? RĂSPUNSUL MEU FERM ESTE: DA!	127
cu Simona Preda	
CATEDRALA ESTE UN OBIECT CARE VA ARĂTA VECHI, DEJA BĂTRÂNICIOS, DAR CARE NU ESTE TRADIȚIONAL	135
cu Cristian Teodorescu	
IDENTITATEA NU E NEAPĂRAT CEVA DE LAUDĂ, ADICĂ SĂ AI SAU SĂ FII CUM NU MAI E NIMENI	141
cu Cristian Teodorescu	
DESPRE RĂZBOIUL DIN UCRAINA	149
cu Cristian Teodorescu	
NOI NU FACEM UN MASTER DE ARHITECTURĂ ORTODOXĂ, NICI MĂCAR DE ARHITECTURĂ CREȘTINĂ, CI DESPRE SPAȚIUL SACRU CARE ARE ȘI O DIMENSIUNE RELIGIOASĂ	155
cu Marius Vasileanu	
POSTERITATEA PĂRINTELUI ARSENIE BOCA	175
cu Marius Vasileanu	
CHESTIONARUL LUI OCKHAM	181
CHESTIONARUL LUI PROUST	183

CUVÂNT ÎNAINTE DE TOATE

În ultimii ani, am strâns laolaltă textele scrise pe câte un subiect și răspândite, deci greu de găsit, dacă le-ar căuta cineva. De data aceasta, am strâns laolaltă interviurile publicate, pe toate temele, pentru că acestea chiar sunt de negăsit. Cele online sunt accesibile din câteva clicks, dar revistele și ziarele unde au apărut cele de față, multe dintre ele, nu mai există.

După cum veți vedea, singurul criteriu de ordonare a fost cel alfabetic, după numele de familie al celor ce m-au chestionat. Asta nu înseamnă că nu sunt nuclee tematice în interviuri, ci doar că, împreună cu redactorul cărții (și al tuturor cărților mele de la Editura Paideia), doamna Eugenia Petre, ne-am gândit să dăm seama despre diversitatea de preocupări. Nuclee de urbanologie și starea orașului veți întrezări, dacă nu turbioane de-a dreptul; de asemenea, preocupări privind spațiul sacru și arhitectura religioasă, mai cu seamă cea ortodoxă din România; în fine, se înțelege că am răspuns și celor ce mi-au pus sub lupă poezia.

Ce sper să rămână, după lectură, este interesul meu atât pentru calitatea informației, cât și pentru pertinența interpretărilor date acesteia, pentru opinii care să lămurească deopotrivă cauzele, cât și să propună soluții la problemele observate. Diagnostic, dar și tratament-propus. Cauzele se știu. Soluțiile se ignoră. Mulți aleși chiar nu le știu, habar n-au, dar sunt câțiva care le știu și le ignoră deliberat, din incompetență, comportament de haită/elită prădătoare (sau ambele?). Dacă știu care sunt cauzele și explic care sunt soluțiile, este pentru că vreau să se știe că răul se produce, vorba americanilor, *not on my watch*.

Faptul că am scris, în vreo trei rânduri, despre alegeri locale, programe despre urbanism și arhitectură pentru câțiva candidați la primăria capitalei (e drept, nu dintre cei cu șanse), că propun cu obstinație, din vreme în vreme, câteva teme care sunt evident necesare (reorganizarea administrativă a Comunei București, cum se numea odinioară, dar și o lege a zonei metropolitane București-Ilfov; includerea în PUG a unor cerințe obligatorii pentru orice se construiește în zona centrală și pentru absolut orice se construiește din bani publici, oriunde în oraș, precum surse alternative de energie regenerabilă, fotovoltaice dacă e acoperiș înclinat, terase verzi dacă sunt terase, fațade verzi etc.).

În tema sacrului, văd din ce în ce mai puțin interes pentru arhitectura religioasă ortodoxă (s-a cam făcut plinul, din nefericire covârșitor în chip urât, sau de-a dreptul hidos; noroc că sunt câteva, poate, zeci de exemple de cea mai bună calitate, care răscumpără mult din urâtenia majorității). Dar sunt fascinante și transmutațiile petrecute în intuițiile științei care devin, pesemne, din ce în ce mai autosimilare cu acelea din zona sacrului, fără a fi religioase; mă încurajează și faptul că unii arhitecți sunt cunoscuți și ca mistici, inclusiv în secolul al XX-lea (Gaudi, Buckminster Fuller sau Luis Kahn, risc să spun Radu Mihăilescu sau Șerban

Sturdfa la noi, aceștia doi nu doar prin arhitectură religioasă, ci și prin case exemplare), sau au dat răspunsuri năucitoare la tema însușierii sacrului prin arhitectură, unii chiar ateți fiind (Niemeyer, Le Corbusier – zice-se, de descendență catară – Botta, Ando sau Siza și Souto de Moura).

În fine, am fost întrebat și despre poezie, deși sunt mai degrabă un actor de pluton, dacă nu de-a dreptul figurant în așezarea socială, de grup(uri), a poeziei contemporane din patrie. Câteodată, cred, e mai degrabă o disfuncție de receptare, din pricina absenței mele de pe piață. Sau e din pricina faptului că sunt mai cunoscut ca arhitect și profesor de arhitectură, fapt(e) care obturează receptarea ca poet. Dar interesul meu asupra lucrului cu emergența textului și asupra lui, după ce a apărut, este analog interesului pe care îl am pentru procesele de morfogeneză arhitecturală; sunt, adică, și observat și observator, deopotrivă, în ambele cazuri (dar nu și, neapărat, deodată).

Sper să găsiți interesante răspunsurile mele la întrebări nu întotdeauna generoase sau binevoitoare. Sper să adăugați aceste interviuri celorlalte cărți cu opinii, păreri și soluții în chestiunile în care pretind că am un minimum de competență. Vă mulțumesc pentru generozitatea și răbdarea de a le citi.

**MEȘTERUL MANOLE NU NE-A ÎNVĂȚAT GREȘIT.
ORICE AI FACE, EXISTĂ O BUCATĂ DIN TINE
ÎNGROPATĂ ACOLO**

cu Andreea Anton

Ultimii șase ani l-au surprins pe Augustin Ioan creionând necropola regală de la Curtea de Argeș, la fel cum îl surprinsese un profesor în copilărie desenând case „cu turlă” pe gardul ce străjuia una dintre taberele de arhitectură din zona dobrogeană. Îmbrățișând mai întâi în neștire și mai apoi calculat și cu maturitate, arhitectura și catedra, s-a lăsat ghidat spre o creație care se naște mereu din idee și pe care insistă să o dea moștenire mai departe. În drumul său n-a ezitat să așeze pe foile-i mari și albe un proiect ce a creat prin simpla-i complexitate o intrigă asemenea unei pânze de păianjen, Catedrala Mântuirii Neamului.

Sunteți unul dintre cofondatorii Habitat și Artă din România. Cum a ajuns acest proiect să se materializeze și în mâinile dumneavoastră?

În 1996 l-am cunoscut pe Alexandru Nancu prin intermediul unei rubrici de televiziune pe care o aveam. Luiza Barcan era redactor al acestei rubrici și a devenit ulterior soția lui Alexandru. Între diferite vizite la atelier împreună cu Luiza am tipărit această fundație, Habitat și Artă în România, cu gândul de a folosi intervenții artistice în „acupunctura urbană”. Intervenții minimale în anumite locuri cu relicve arhitecturale, dar care puteau fi salvate, reactivate. Adică să redevină interesante după ce au fost uitate. Proiectul e mai degrabă unul de acțiune socială decât de artă. Ne foloseam de artă, de arhitectură, dar destinația nu era arta. Trei ani la rând am făcut ediții ale proiectului, prima fiind la Constanța. Apoi am făcut ediții succesive. Primarul Florin Zamfirescu, pensionat acum, ne-a chemat, l-a chemat pe Sandu și a zis „Hai să facem asta și la Vâlcea”. Asta se întâmpla în 1998-1999. În 2000 s-a schimbat primarul, a venit unul nou și a ras tot ce făcuserăm. Asta s-a întâmplat cu mai multe proiecte. Mai era un proiect interesant la Călărași, în care se foloseau de componente metalice, de tot felul de piese, fiind combinatul de oțel acolo, și le-au reasamblat ca obiecte urbane și le-au amplasat în orașe. Evident, s-a ales praful și de el. Așa m-am cunoscut cu Sandu și am rămas prieteni. Avea un mod foarte haios, de sculptor. Nu prea mă mai ocup de proiect de când a murit el. Nu mai e la fel pentru că Sandu ne electriză, exact ca pe broaște, când pui electrozi în apă. Acum nu prea mai are cine să ne scoată din amorțeală și e păcat pentru că era un proiect bun. Sunt totuși alții care fac lucrurile începute de noi.

*Eu am făcut filosofie dintr-un motiv foarte egoist.
Trebuia să fac efortul ăsta ca să răspund la întrebări
ulterioare precum „tu de unde știi ce semnifică asta“?*

Spre arhitectură ce v-a adus?

A existat un declic, dar nu pentru că mi-am dat eu seama, ci pentru că mi s-a spus să fac asta. Eu am făcut și gimnaziu și școală de arte în Tulcea. Pe profesorul meu de la școala de arte, Adrian Pal, îl aud și acum, eram într-o tabără de artă, printr-a șasea, și eu stăteam pe gard și desenam case. Și mi-a zis „Tu cum desenezi numai case, ar trebui să te faci arhitect”. Asta a colaborat cu faptul că am vrut să mă duc la liceul de arte la București și ai mei s-au împotrivit pentru că părea să fie o meserie fără viitor. Eu voiam să fac arte plastice și ei nici n-au vrut să audă, așa că am ajuns să fac matematică – fizică la Tulcea. Totuși după aceea am intrat la arhitectură din prima. Nici în liceu nu m-am lăsat și timp de doi ani am făcut meditații pentru că voiam să intru și știam că doar ceea ce faci la cursuri nu e suficient. Nici acum nu e suficient ca să intri și acum spațiul academic e mai deschis. Atunci existau 50 – 60 de locuri pe an și când am dat eu am fost nouă și jumătate pe loc.

Deci premisa era „intră cine vrea, rămîne cine poate”.

Da, exact așa era, dar mai ales cu intratul nu ne era ușor. Au fost și situații când erau și câte 12 oameni pe loc, se mai eliberase puțin când am intrat eu. Atunci, în anul când am mers, și după probele eliminatorii, am rămas câte trei pe loc. După probele de matematică am intrat al optulea.

*N-A EXISTAT PRIMA BISERICĂ,
CĂCI AU FOST DE FAPT TREI.
TREI BISERICI DINTR-O LOVITURĂ*

Vă mai amintiți cum arăta prima clădire pe care ați proiectat-o?

O, da! Eram student încă și am făcut vila unei verișoare de-a tatălui meu, la Smârdan, lângă Brăila. Am făcut o casă, nu e nimic special în ea, dar am simțit satisfacție pentru că lor le-a plăcut. Cel care a construit-o a fost unchiul meu și a ridicat-o consultându-se cu mine. Nu e satisfacție mai mare când ești arhitect, decât să-ți spună clientul că îi place să stea în casa pe care ai făcut-o. Am primit de două ori în viață astfel de telefoane, și a treia oară a venit o familie tânără, o pereche, potențiali clienți și mi-au spus că au fost trimiși de un proprietar al unei case pe care o făcusem. Dacă te recomandă clientul e garanția supremă. Nu trebuie să-ți mai faci reclamă.

O bună parte din viață v-ați dedicat-o construirii lăcașurilor de cult. Prima biserică o mai știți?

N-a existat prima biserică, căci au fost, de fapt, trei. Trei biserici dintr-o lovitură. De proiectat le-am proiectat o dată, dar de construit le-am construit pe etape. Și toate trei la Slobozia. Două dintre ele sunt gata, iar a treia nu s-a mai ridicat. Una dintre ele este chiar reușită, mai ales la nivel de pictură, ceea ce în România este un lucru rar. E foarte greu și cel puțin la fel de important ca arhitectura.

Aveți multe proiecte de factură religioasă. Cum vă influențează asta relația cu divinitatea?

Asta e o întrebare prea grea. Eu mă bucur că s-a întâmplat așa. Nu e o alegere care îți vine în cap din prima. Acum, nu simt

că m-am axat doar pe zona religioasă, căci am făcut și memoriale, am lucrat și altele decât ortodoxe. Cred că orientarea asta s-a construit din aproape în aproape. Am condus alegerea, nu s-a produs împotriva voinței mele, dar nu aș spune că a fost un plan. Singurul plan a fost când m-am întors din SUA în 1995, am primit această comandă de trei biserici, dar scrisesem deja o carte despre asta, împreună cu Radu Drăgan, numită „Ființa și spațiul”, în care eu citeam din perspectiva obiectului de arhitectură, al spațiului, Biblia. Deci, într-un fel, fără să știu, cu doi ani înainte, mă antrenasem la chestia asta. Azi o citesc cu o anumită indulgență, mi se pare puțin naivă. Nu am spus nicio prostie, dar e șocul unui neofit. Eu făceam lectura Bibliei ca pe o carte în care sunt scrise lucruri despre propria profesiune. La partea cu credința e ciudat să spui ceva, pentru că există unghiuri de plonjon în tema asta și raportarea la ea. Fiecare are or un motiv bine întemeiat pentru orice stare. Nu e o formulă. N-aș putea să mă dau exemplu de ceva anume, poate doar uneori de exemplu negativ.

Pe lângă doctoratul în arhitectură, ați terminat și unul în filosofie. Cum se îmbină cele două în meseria dumneavoastră?

Acum sunt tot felul de noutăți. În Sala Sfântului Sinod sunt pereți dubli și între pereți sunt tot felul de junctiuni. E foarte straniu ce se întâmplă acolo.

Mai am și un titlu de licențiat Honoris Causa în Teologie Ortodoxă, primit din partea Centrului de Studii Ortodoxe Tradiționaliste din Etna, California. Arhiepiscopul ortodox de acolo a fost directorul unei fundații din București. Am lucrat cu el din 2001 – 2002, cât am fost plecat și am rămas prieteni și acum. Îmi e aproape ca o figură paternă, mai ales din punct de vedere